

Oponentský posudek na bakalářskou práci

Antonína Matějovského

Netradiční religiozita českých vysokoškoláků

Téma je nepochybně zajímavé a aktuální. Autor se v teoretické části zabývá především současnou diskusí o netradičních formách religiozity. Výzkumná část spočívá ve zpracování dat z převzatého kvantitativního výzkumu formou nových třídění a hledání statisticky významných korelací, jehož výstupem je sada vlastních tabulek autora opatřených komentářem. Tato část je jádrem celé práce, zaujímá v ní 45 stran.

Teoretická část je v rámci požadavků na bakalářskou práci zpracována celkem uspokojivě a pracuje s relevantní současnou českou literaturou, z cizojazyčné literatury je použit jeden titul. Autor obratně kompiluje, ale zároveň si nelze nevšimnout, že stále spíše klouže po povrchu. V teoretické části se tak dozvíme v podstatě pouze značně obecné (a známé) skutečnosti, např. že modernizační proces sekularizace znamená také vznik nových forem religiozity, že je složité tyto formy zkoumat a že různí autoři pro souhrn těchto forem užívají různá označení. Autor koncepty jednotlivých autorů pouze řadí vedle sebe, nepracuje s nimi kriticky v tom smyslu, že by si například všiml vazby jednotlivých konceptů na rozdílné perspektivy, dále v tom smyslu, že by zjistil, že jednotliví autoři např. opomíjejí nebo podceňují některý aspekt zkoumaného jevu. Nedožíváme se ani o vztahu českých příspěvků ke světové (včetně klasické – např. Durkheim, Weber) diskusi. Např. důvod opravňující Halíka vytvářet nové pojmy v teoreticky již tak dost bohatě rozvinuté diskusi. Teoretická část také naprosto neaspiruje na vytvoření skutečných východisek pro další část práce – v tom smyslu, že by si autor kladl otázku, která z uvedených charakteristik netradiční religiozity by nejlépe odpovídala výsledkům zjištěným o českých studentech. Celkově lze říci, že teoretická část postrádá skutečné sociologické koncepty.

Rozumím však tomu, že autor si takové otázky neklade. Jeho výzkumná otázka je poměrně skromná, chce pouze zjistit, zda se respondenti s rozdílnou náboženskou orientací liší také v dalších hodnotových orientacích. Podívejme se, jakým způsobem dospěl k odpovědi na tuto otázku. K vlastním statistickým technikám se nemohu vyjadřovat. Přesvědčivý je proces vytvoření agregovaných proměnných, s nimiž se v dalších analýzách pracuje. Přesto se nabízí několik metodologicky dost zásadních otázek. Jednak nastala situace, kdy autor již nepracuje s minimálním reprezentativním souborem, jestliže se původní vzorek scvrkl na pouhých 698 respondentů. Za druhé je s podivem, že dostatečně nereflexuje vliv konstrukce již původního souboru na své výsledky, a přitom se tento vliv při četbě práce dle mého názoru neustále vnucuje. Připomínám, že vzorek sestával se studentů 11 fakult, pouze tří typů (pedagogická, strojní, hospodářská) a pouze čtyř měst. Nikde nenajdeme základní metodologickou reflexi neúplnosti a možného zkreslení výsledků v důsledku tohoto složení a nesvědčí o tom ani autorova dikce (včetně samotného názvu práce, jenž by měl zohlednit, že jde o studující „vybraných typů fakult“). Nelze přece hovořit o názorech „českých vysokoškoláků“, ale pouze např. o rozdílech mezi názory těchto konkrétních typů vysokých škol (co lékařská, zemědělská apod.?). Nadto je nesporné, že jak pedagogické, tak technické školy jsou navýsost specifické zejména z genderového hlediska, a z autorových zjištění je evidentní, že gender představuje skrytý faktor, který výrazně determinuje většinu dalších korelací. Dovolím si autora upozornit, že právě v souvislosti s modernizačními procesy se začíná významně rozcházet religiozita mužů a žen, přičemž ženy zůstávaly strážkyněmi tradiční víry. Ignorování tohoto momentu se autorovi značně vymstilo, neboť dospívá k až komickým závěrům typu: tradiční věřící studenti (nepřípustná generalizace) jsou nejčastěji ženy,

studující na pedagogické fakultě v moravských městech, jsou o něco méně majetní a jejich domácnost méně často vlastní auto (zatímco, jak víme, muži studující techniku auta milují – takže co zjištěná fakta vlastně říkají?). V tomto směru je možné velmi dlouho pokračovat.

Celkově lze říci, že práce je neuvěřitelně popisná, autor si neklade prakticky žádné sociologické otázky ani na místech, kde bijí do očí. Kromě již zmíněných genderových otázek jsou to také případy, kdy netradiční věřící odpovídají velmi podobně jako nevěřící, (např. tab. 47), nebo naopak u situací, kdy názory nevěřících stojí mezi názory tradičně věřících a nevěřících (např. tab. 42) – jak to autor vysvětluje? A proč se nezastaví u míst, která konečně začínají být nějak zajímavá? Je škoda, že si autor dost nevěší o této variability a zůstává u mechanického a často ne dost pozorného popisu.

Shrnuto: práce je zejména po formální stránce velmi pečlivě odvedená (také jazyk a odkazování jsou v pořádku), ale pozoruhodně nepřemýšlivá. I závěry opakují předchozí popisy bez elementární reflexe, nejkuli nějaké sociologické tematizace. Nadto jsou, vzhledem k uvedeným metodologickým pochybnostem, obhajitelné a použitelné jen s velkými výhradami. Domnívám se, že autor dosud neví, co je sociologické myšlení.

Práci nicméně doporučuji k obhajobě a navrhuji 22 bodů.